

Mette-Marie Møller Svendsen:

Jysk Ordbog og dens brugere – en undersøgelse

Redaktionen af Jysk Ordbog står over for et generationsskifte. I denne situation har det været oplagt at tage den fortsatte redaktion af ordbogen op til overvejelse. Hvordan tilrettelægges de manglende tyve-tredive års redaktionsarbejde bedst, når man ønsker at leve op til en nutidig brugers behov?

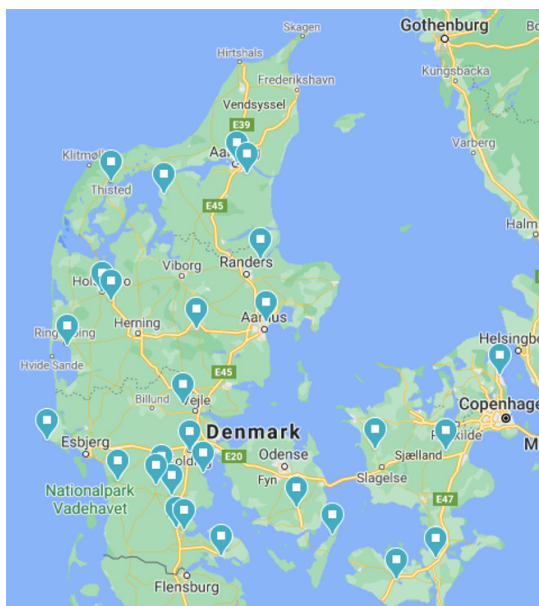
Meget har ændret sig, siden redaktionsprocessen blev planlagt og påbegyndt i 1960'erne som en del af en faglig tradition repræsenteret ved især Ordbog over det danske Sprog og Ømålsordbogen. Siden har fagfolk erkendt nødvendigheden af at kommunikere mere effektivt med det omgivende samfund, og med respekt for den almindelige brugers behov. Jysk Ordbogs nyredaktion (fra 1982) havde fokus på at gøre ordbogen mere tilgængelig for de almindelige brugere: lydskriften blev forenklet, fagterminologien opblødt, citatmængden begrænset (men til gengæld grundigere kommenteret), osv. Og da publicering på nettet blev en mulighed (fra 1990), fik brugerne på ordbogens hjemmeside adgang til mange nyttige baggrundsinformationer (redaktionsregler, kilderegistrant, dialektgeografiske kort, etc.).

Alle disse fornyelser har haft afsæt i redaktionens formodning om den almindelige brugers behov, ikke faktisk viden om disse behov. Det forestående generationsskifte blev et oplagt udgangspunkt til endelig at foretage en brugerundersøgelse, et projekt jeg varetog som nyansat videnskabelig assistent på Peter Skautrup Centret. Redaktionen bifaldt dette, og den undersøgelse med tilhørende rapport, der i denne artikel afrapporteres, blev udarbejdet i samråd med redaktør Inger Schoonderbeek Hansen.

Hvem hørte vi fra?

Brugerundersøgelsen tog udgangspunkt i et spørgeskema med en række både kvantitative og kvalitative spørgsmål, sendt (som link i en email) til følgende målgrupper, som vi forventede ville have særlig gavn af Jysk Ordbog, og som (bortset fra gruppe 1) ikke er fagfæller:

1. Leksikografer ved følgende nordiske ordbøger: Den Danske Ordbog, Ømålsordbogen, Bornholmsk Ordbog, Svenskt Dialektlexikon og Norsk Ordbok
2. Medarbejdere ved følgende danske museer: Gammel Estrup, Den Gamle By, Frilandsmuseet og Det Grønne Museum
3. Frivillige, ikke-faguddannede tilknyttet Jysk Ordbog og Den Gamle By samt Frilandsmuseets Venskabsforening
4. 30 lokalhistoriske foreninger og arkiver i Danmark, se figur 1
5. Et hold studerende ved Nordisk sprog og litteratur på Aarhus Universitet.

Figur 1. Oversigt over den geografiske placering af de lokalhistoriske foreninger og arkiver som blev inviteret til at deltage i undersøgelsen.

Valget af disse modtagergrupper skulle sikre os færre, men mere samvittighedsfuldt udfyldte besvarelser end hvad vi kunne forvente hvis vi havde benyttet en større og mere varieret målgruppe. Fra de nævnte grupper valgte 63 at trykke på linket; af disse besvarede 31 hele skemaet, og 20 udfyldte en del af skemaet, men faldt fra undervejs.

Hvem fik vi fat i, og hvad brugte de Jysk Ordbog til?

Indledningsvist blev brugeren stillet en række baggrundsspørgsmål om alder, geografisk tilhørsforhold m.v. Ikke overraskende dominerede personer bosat i Jylland og lidt ældre mennesker blandt respondenterne (gennemsnitsalderen var 52 år).

Vi spurgte også i hvilket omfang modtageren bruger Jysk Ordbog, hvis de brugte den, og i bekræftende fald i hvilken sammenhæng. 21 af respondenterne havde slet ikke brugt ordbogen, mens 27 anvendte den enten ofte (6) eller sjældent (21). Undervejs i besvarelserne kunne vi se et større frafald af de nye brugere end af de brugere, der havde brugt ordbogen før (11 af de nye brugere gennemførte ikke hele undersøgelsen, mens det kun var seks af de erfarne brugere der stoppede undervejs). Jysk Ordbog blev brugt i forskellige sammenhænge: på arbejde (af leksikograferne), i forbindelse med studierne, til lokalhistorie, eller til slægtsforskning; 3 respondenter slog også undertiden ord op, som de havde hørt ældre jyder sige.

Hvad spurgte vi om?

Efter de indledende spørgsmål blev brugeren stillet over for fire valgfri opgaver som skulle løses ved brug af jyskordbog.dk. Opgaverne skulle belyse hans/hendes mening om, hvor let det er at orientere sig i Jysk Ordbog, dvs. finde, hvor et givet ord (og særligt de informationer om ordet, brugeren er interesseret i) er behandlet. Kort sagt: hvordan fungerer struktur, indhold og layout i den nuværende Jysk Ordbog? Hver opgave går på den præmis, at brugeren (på forskellig vis) er stødt på et jysk ord:

- 1) *davre* (et delvis bekendt ord fra rigssproget)
- 2) *bom* (noget som en sønderjyde fortæller, han plejede at købe hos købmanden)

- 3) *bøjl* (nævnes i en dokumentar om et ældre ægtepar)
- 4) *kaw'* (i Jeppe Aakjærs *Skuld gammel venskab rejn forgo* lyder opfordringen: Og gi så kuns de glajs en top og vend en med di *kaw'*).

Brugeren opfordres ved hver opgave til at fortælle, hvordan vedkommende greb den pågældende opgave an, og hvilke besværligheder det gav at identificere ordet og forvisse sig om den rette betydning i Jysk Ordbog, se figur 2. Vigtige var også de tanker respondenterne i den forbindelse gjorde sig om Jysk Ordbogs nuværende indretning, og respondenterne kunne komme med forslag til forbedringer. Hvis respondenterne ikke havde tid eller lyst til at besvare opgaven kunne vedkommende fint trykke sig videre til næste spørgsmål.

AARHUS UNIVERSITET

4. SKULD GAMMEL VENS KAB REJN FORGO

I Jeppe Aakjærs gendigtning af *Auld Lang Syne* lyder teksten i andet vers:

Og gi så kuns de glajs en top / og vend en med di kaw' /

Hvad er "di kaw", og hvordan kan du bruge Jysk Ordbog til at finde ud af det? Hvilke problemer støder du på? Beskriv din tilgang til at finde frem til løsningen.

PREVIOUS NEXT 57%

Figur 2. Et eksempel på en opgave som respondenterne blev bedt om at løse ved brug af Jysk Ordbog. Opgaveløsningen var frivillig, og respondenterne kunne trykke sig videre til næste spørgsmål hvis de ikke havde tid eller lyst til at løse opgaven.

Undervejs blev brugeren bedt om at tage stilling til udsagn af følgende type: 1) Der er de informationer, jeg forventer at finde i en ordbog. 2) Jeg har lyst til at trykke på linkene i artiklen, fx til kort og kilder. Også forsiden, brugeren først kommer ind på, indgik i spørgsmålene, fx: 3) Det er nemt at forstå informationerne på hjemmesiden (bl.a. henvisning til forskellige hjælpemidler).

Det er i denne artikel ikke pladsmæssigt muligt at gå i detaljer omkring opgaveløsningen. Generelt er opgaveløserne positive i forhold til ordbogens indretning, men deres kommentarer giver alligevel anledning til overvejelse af forskellige revisioner, se afsnittet *Hvad fandt vi ud af?* (nedenfor).

Hvad med Jysk Ordbogs hjemmeside?

Den nuværende hjemmeside fra 2016 er løbende blevet opdateret med ny information, men har grundlæggende bevaret samme udseende og struktur. Redaktionen er opmærksom på, at den fortjener en modernisering der lever bedre op til nutidig standard, og beklager, at opgaven er blevet udskudt pga. de mange redaktionsopgaver.

Som sidste led i brugerundersøgelsen har jeg (i dialog med redaktionen) skitseret, hvordan forsiden samt artikelvisningen til Jysk Ordbog kunne gøres mere indbydende for en nutidig bruger. Forslaget har skelet til andre moderne nordiske ordbøger, samtidig med at det har taget afsæt i Jysk Ordbogs særlige karaktertræk og farveskala. Respondenterne blev bedt om at kommentere dette forslag, og også svarene her udløste overvejelse af ændringer (se nedenfor).

Hvad fandt vi ud af?

Ud fra respondenternes gode beskrivelser af de problemer som de stødte på undervejs i opgaveløsningen, og de ønsker som de havde til Jysk Ordbog fremadrettet, har jeg udarbejdet en række anbefalinger til Jysk Ordbog. Her følger en opsummering af undersøgelsens primære bud på gavnlige tiltag for Jysk Ordbog, løbende suppleret med brugernes kommentarer:

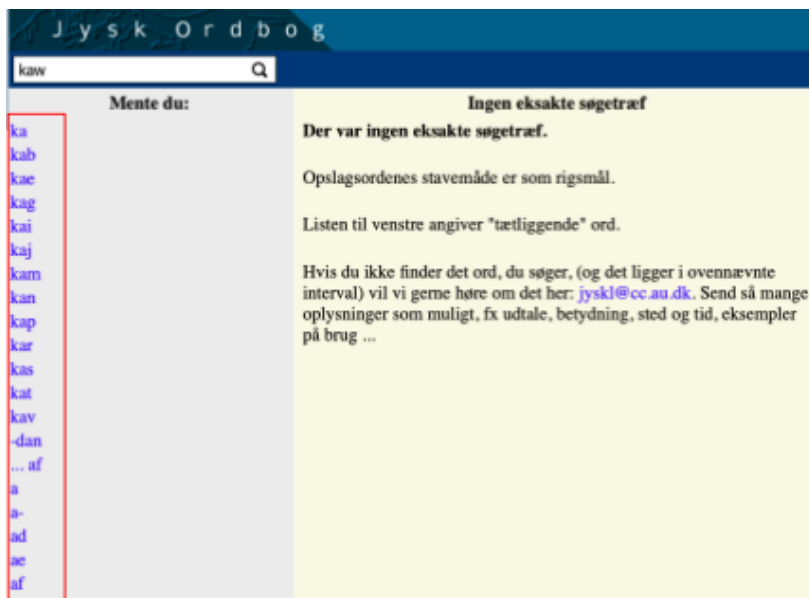
- Fornyelse på hjemmesiden for at ordbogen fremstår mere professionel og nutidig, gerne med de foreslåede layout-

ændringer fra spørgeskemaet som udgangspunkt. Fx skriver en bruger: “Det virker lidt som om den er lavet i [80’erne]. Meget gammeldags layout og ser ikke lige så professionelt ud, som jeg forventer menneskene bag hjemmesiden er.”

- Forkortelser: En mouse-over-funktion til forklaring af forkortelser, da særligt de geografiske forkortelser giver flere brugere problemer. Fx skriver en bruger, som er i gang med at løse en af opgaverne: “Udbredelsen [for ordet] er tilsyneladende større end blot NVJy, men det er svært at afkode oplysningerne/forkortelserne.”
- En returknop til hjemmesidens forside vil forbedre brugernes navigationsmuligheder. Det er noget som brugerne tager for givet på en hjemmeside, og derfor undrer det dem når knappen ikke er til stede: “Der mangler en [returknop] efter opgaven er løst”.
- Tydeligere homografvisning for brugerne. Dette kan løses med et ordhjul, dvs. en navigerbar, alfabetisk ordnet ordliste synlig i højre eller venstre side, som brugerne kan danne sig et overblik ud fra. Derudover vil det være praktisk hvis brugerne selv skal trykke på den ønskede homograf frem for at en af artiklerne åbnes automatisk, derigennem vil brugerne med det samme blive gjort opmærksomme på at der er mere end én relevant ordbogsartikel. En bruger skriver: “Først vidste jeg ikke at der var andre muligheder end den som siden automatisk foldede ud for mig.”
- Betydningen i artiklen bør være foldet ud som udgangspunkt. Ofte fremstår Jysk Ordbog lidt for kompakt, og brugerne savnede at betydningerne var tilgængelige med det samme, selvom det betød at de måtte scrolle lidt nedad på siden for at finde den rigtige. Fx skriver en bruger: “Det føles ikke blot intuitivt, men nødvendigt at folde artiklen ud, da første visning er så summarisk.”
- Fritekstsøgning er et tilbagevendende ønske fra brugerne. Det er også en funktion som vil løse mange problemer med alternative stavemåder. Brugerne vil derved blive sendt til den relevante artikel pga. stavemåden i belæggene i artiklen, og ikke kun via

den normaliserede opslagsform. Især de norske respondenter savnede denne feature: “Om det ikkje allereie er tilrettelagt for fritekstsøk (eg klarte ikkje finne det i farten), hadde det vore ein klar fordel med ei slik mogelleheit.”

- Søgefunktionen er ikke fintfølede nok og skyder desværre ofte forbi i “Mente du?”-hjælpepalten, se figur 3. Mange af respondenterne kunne ikke løse *kaw*-opgaven, fx skriver en bruger om problemet: “Der kommer ikke noget frem når jeg søger ”di kaw”. Jeg synes ikke der er nogen af de foreslåede søgetræf som ligger tæt nok på. Jeg ved ikke hvordan jeg skal finde betydningen.”

Figur 3. En søgning på Jeppe Aakjærs *kaw* giver ikke mindre end 20 “mente du”-forslag i Jysk Ordbog, og kun forslag nr. 13 kan hjælpe brugeren videre.

- Søgemaskineoptimering: Jysk Ordbog dukker ikke nok op på Google. Søgemaskineoptimering ville hjælpe med at gøre Jysk Ordbog mere synlig for brugerne, og mange af respondenterne vidste ikke at den fandtes før de deltog i undersøgelsen: “Jeg

- kendte ikke Jysk Ordbog i forvejen, men jeg vil bestemt benytte mig af den i fremtiden.”
- Krydslinks imellem de nordiske ordbøgers ordbogsartikler ville være et gavnligt tiltag for samtlige samarbejdsparter. Undersøgelsen viste at der også var interesse for projektet fra en anden ordbogsredaktions side: “I ei ideell verd skulle det ein stad vore tilvising til tilsvarande artiklar i dei andre store ordboksverka i Norden, såleis til Ømålsordbogen, Ordbog over det danske Sprog, til [...] Norsk Ordbok, Norsk Riksmålsordbok, [...] Svenska Akademiens ordbok.”

Med udgangspunkt i brugernes erfaringsniveau med Jysk Ordbog, så var de brugere der havde benyttet Jysk Ordbog før mere kritiske over for Jysk Ordbogs nuværende hjemmesidelayout end de nye brugere, men også over for det nye layoutforslag. Her fik vi nogle gode og konstruktive forslag til hvilke dele af det nye layoutforslag som vi kunne forbedre for at få den fremtidige Jysk Ordbog til at fremstå endnu skarpere.

Undersøgelsen viste at respondenterne generelt er godt tilfredse med Jysk Ordbog og de mange informationer som den indeholder, se figur 4. Desværre besøgte mange af de adspurgte ordbogen for første gang, eller havde kun sjældent gjort det tidligere.

“[Det at kunne] placere brugen af ordet på kortet var virkelig godt og hjælpsomt.” (*studerende*)

“Sjovt at man kan slå jyske ord op! Et godt værktøj, der ikke er svært at håndtere.” (*studerende*)

“Det er en velstruktureret og faglig grundig dokumentasjon av jysk ordforråd og ordbetydninger. Den utgjør et viktig grunnlag for skandinaviske komparative dialekt- og ordstudier.” (*tidl. leksikograf*)

“Det er en fremragende idé at registrere regionalt sprog og gøre det tilgængeligt for offentligheden.” (*leksikograf*)

Fig. 4. Brugernes positive kommentarer om Jysk Ordbog.

Selvom ordbogen blev anset som relevant af mange af de brugere vi fik respons fra, så er jyskordbog.dk for godt gemt på nettet til at være et almindeligt brugt værktøj i hverdagen – og det er en skam.

Efter undersøgelsen: Hvad så nu?

Jysk Ordbog er en ressource der på mange måder kan gavne både fagfolk og den almene bruger, men desværre også en godt gemt perle på internettet. Så hvordan trækkes ordbogen frem i en mere synlig position?

Et oplagt bud vil være en relancering af hjemmesiden i et nyt og tidssvarende design med de foreslåede tekniske forbedringer i forhold til søgefunktionen, gerne opfulgt af en række arrangementer om jysk sprog og kultur som kan give Jysk Ordbog noget velfortjent opmærksomhed.

Vil du vide mere?

Kunne du tænke dig at vide mere om vores brugerundersøgelse? Kontakt os på Jysk Ordbog, så sender vi dig undersøgelsen som en pdf.

Litteratur

Svendsen, Mette-Marie Møller (2021) *Brugerundersøgelse for Jysk Ordbog: En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af brugernes oplevelse og tilfredshed med Jysk Ordbogs hjemmeside. Præsentationshæfte.* Upubliceret materiale.

Svendsen, Mette-Marie Møller (2021) *Brugerundersøgelse for Jysk Ordbog: En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af brugernes oplevelse og tilfredshed med Jysk Ordbogs hjemmeside. Rapport og datasæt.* Upubliceret materiale.